

РЕЦЕНЗИЯ

от Професор д.н.в.п.в.с. Румен Иванов Кънчев

ПУ “П. Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по:
област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално
направление 3.3. Политически науки, докторска програма Политически науки

Автор: Владимир Бонов Славенски

Тема: *“Външната политика на България към Северна Македония, Договорът от 1 август 2017 г.”*

Научен ръководител: Доц. д-р Даниела Добрева Пастърмаджиева

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-22-2394 от 26.11.2025 г. на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема “Външната политика на България към Северна Македония, Договорът от 1 август 2017 г.” за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.3. Политически науки, докторска програма Политически науки. Автор на дисертационния труд е Владимир Бонов Славенски – докторант в редовна форма на обучение към катедра “Политически науки и национална сигурност”, с научен ръководител доц. д-р Даниела Добрева Пастармаджиева от ПУ “П. Хилендарски” гр. Пловдив.

Представеният от Владимир Славенски комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл. 36. (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, като включва всички необходими документи в съответствие с ПРАС на ПУ “П. Хилендарски”.

Докторантът е приложил четири публикации.

От тях една е посветена на “Руското дипломатическо влияние в началото на войната в Украйна” (2023г.), втората публикация е изказване на Семинар, посветен на пандемията “Ковид-19” (публикувана 2021 г.). Третата е също върху проблеми на “Светът след глобалната пандемия”(2021 г.). Приемам за отговаряща на темата на дисертацията само публикацията ”Политическата криза в България и отношенията с Република Северна Македония. Перспективи за задълбочаване на кризата в двустранните отношения”.

Прочетох публикацията и мнението ми е, че съдържанието ѝ е в контекста на рецензирания докторантски труд.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Вадимир Славенски завършва последователно бакалавърската и магистърската програми по политически науки на ФИСН, ПУ П. Хилендарски. Преподавал съм му в четири академични дисциплини и мога да посоча, че става дума за добре образован и способен човек.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Разработената от Славенски тема е актуална, поставените цели и задачи на изследването са адекватни на темата. Самата тема има приложно значение за външнополитическата дискусия в страната ни, особено във връзка с претенциите на съседите ни от Република СМ свързани с неевропейското, от тяхна страна, третиране на българското население в тази държава.

4. Познаване на проблема. Славенски е приложил списък с над 291 заглавия и мисля, че познанията му по темата на дисертационния труд са достатъчни.

5. Методика на изследването. Избраната методика на изследване е позволила на Славенски да постигне поставените пред изследването му изследвателски цели и задачи. Критично е осветен проблемът за грешките в работата на българската дипломация при създаването на договора от 1 август 2017 г.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд. Дисертацията се състои от три глави, Увод и Заключение. *Глава първа* обширно излага част от теориите за международните отношения, като е поставен акцент върху теорията за преговорите. Това е верен подход, той демонстрира сериозна ерудиция на автора по теория на международните отношения, управление на кризи и конфликти и пр. Главата е излишно голяма по обем и донякъде изглежда като механично пришита и откъсната от основния текст. Въпреки серията представени теории и автори в тази глава, едно от най-цитираните, приемано за класика в теорията за управление на конфликти, изследване ("Съвременно разрешаване на конфликт", Oxford, 2011) на Оливър Рамсботъм, Том Уудхаус и Хю Майл не е използвано. Същото се отнася до монографията на Марк Рос "Управление на съвременния конфликт" (Иейл, 2018) и др. Тези изследвания предлагат много ясни дефиниции както на преговорите, така също на самата структура на преговорния процес с етапите и задачите, които се решават на всеки от тези етапи, с интерпретация на целите и на изключително важния проблем за компромисите, които са особено значим компонент на преговорите след Студената война.

Глава втора е много добре позиционирана в общата структура на изследването. Тя разказва геополитическия контекст на Балканите след Студената война като в него разполага проблема за т.нар. македонски въпрос и мястото му в българо-северномакедонските отношения. В третата част (3.2.3.) на главата политически ясно е анализирана еволюцията в мисленето на македонските политици, довела в периода 2015 - 2018 до промяна не просто на външнополитическия курс на страната, а на самата политическа култура на мислене в Скопие. В центъра на тази промяна авторът ясно отбелязва, че стои управлението на Никола Груевски (ВМРО-ДПМНЕ), което налага авторитарен политически модел на контрол върху институциите, медиите, армията, правосъдната и съдебната система. Резултатът от него е “изолация от европейските процеси и конфронтация със съседите”(с.17, Автореферат). Бих добавил, че за дълбоко съжаление Северна Македония не се е отърсила и днес от този модел, което предполага сериозни проблеми и за в бъдеще, особено в контекста на пълноправното ѝ членство в ЕС.

Център на *трета глава* е “Договор за добросъседство между Р България и Р Северна Македония” от 1 август 2017 г. В тази глава Славенски е приложил впечатляващ методологически подход, като базирайки се върху “Теория на игрите в международните отношения”, е изчислил коефициента на стратегическо равновесие при базово зададени сценарии за Р България и Северна Македония. Направеният от него извод е за “умерено ефективно, но нестабилно стратегическо равновесие”(с.20,Реферат).Респективно, коефициентът за ефективност на Договора е оценен на 57 %. Във висока степен съм съгласен с този извод. Още по-важен, според мен, е оригиналният подход на дисертанта. Следва да прибавя, че теорията на Нобеловия лауреат по икономика J. Nashe е създадена в ранните години на Студената война за изчисляване на ядрения баланс между САЩ и Съветския съюз в парадигмата на т.нар. взаимно-гарантирано унищожаване. По-късно бе създадена нейна версия в теорията на международните отношения, която обаче не бе адаптирана успешно към съвременните международни отношения, поради силно математизираният апарат, изкривяващ частично оценката на хуманитарни процеси.

Материалът, върху който е проведено изследването на Славенски е достоверен, източниците, които е използвал са надеждни

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Най-важният, според мен, принос на тази дисертация е свързан с използването на теорията на J.Nash и Harvard Negotiation Project за доказване неравновесното стратегическо поведение на страните. Същото се отнася за оценката на договора от 1 август 2017 г., която

показва, че двете страни реализират не повече от 57% от общия потенциал. Несъмнено, този извод е оригинален принос в българската политическа наука, който в значителна степен обяснява защо отношенията между двете държави са трудни. На **второ** място, дисертацията научно доказва, че в отношенията с РСМ, България действа принципно като се стреми към изглаждане на отношенията и преодоляване на спорните проблеми между двете държави. **Трето**, аргументирано и убедително е показано, че след 2018 г. РСМ се отклонява от базови принципи на съвременната демокрация като показва тенденция към авторитарно управление (особено при министър-председател Н. Груевски), което води провежданата от нея външна политика към конфронтация и реактивиране на един дълбоко вкоренен национализъм. Принос е също, сравнителният анализ на договорите на Р България и Гърция с РСМ. Посочен е резултатът от двата договора. Този с Гърция води до бързо членство на Р С Македония в НАТО (2020 г.); този с България “не води до устойчива трансформация”, тъй като не успява да реши редица ключови проблеми на българо-северномакедонските отношения.

Накрая, при формулирането на трите “подтези” на основната хипотеза (с.11, Д.) е налице известно противоречие между първата и третата подтези. В първата подтеза се заявява, че “слабостите в българската външна политика се дължат на незрялостта на българската политика като цяло”(с. 11, Д.). В подтеза три (“3”) се твърди, че “Договорът не произвежда очакваните резултати поради редица причини извън самия договор, включващи ...промяна в Европейската и международна обстановка в периода след 2017 г.”(с.11, Д.). Въпреки посочената слабост в доказателството на **основната хипотеза**, текстът има значение като част от поредицата теоретични интерпретации на отношенията ни с РСМ.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд.

От представените четири (4) публикации *само една* е по темата на дисертацията. Това, разбира се, е недостатъчно, но темата е много специфична, което стеснява полето за многобройни публикации.

9. Лично участие на докторанта.

Предлаганият дисертационен текст е лично дело на дисертанта .

10. Автореферат. Авторефератът отразява основните резултати постигнати в дисертацията. В съответствие е с правилника на ПУ П. Хилендарски за подготовка на докторат.

11. Критични забележки и препоръки

Първо. При цитирането на чужди трудове (монографии, студии, статии, документи и пр.) всеки автор е длъжен да посочва не само автора, изданието и годината на издаването им, но и точната страница от цитирания текст. Въпреки че при предварителното обсъждане на доктората в катедра “Политически науки и НС” двама професори обърнаха специално внимание на този проблем, в крайния вариант на текста то не е взето под внимание. Практически дисертацията няма нито един коректно цитиран источник.

Втората ми бележка е свързана с теорията на конфликта и съвременната практика при управлението на конфликти и кризи. При теоретичното дефиниране на конфликта, авторът използва виждането на С. Icle (1964 г.), с.134, Дис., според което уреждането на конфликт е свързано с дълбока трансформация на отношенията между страните. Това е така, но само в “идеалните” (най-елементарните) случаи на конфликт. Преобладаващата част от конфликтите са т.нар. продължителни (protracted) конфликти, които според съвременната теория (например на Едуард Азар) никога не затихват, тъй като възникват върху противоречия по повод на национална, религиозна, етническа и пр. идентичности, културно-исторически спорове, елементи на историческата психология и др., които не е възможно нито в процеса на преговори, нито пък с подписването на “договор” да бъдат отстранени, така че да бъде променена структурата на противоречието. Така, конфликтът остава. Той обаче може да бъде управляван. Правилното му управление го води към затихване. За първи път, тази теория на конфликтите бе разработена в Центъра за международно развитие и управление на конфликти (Университета в Мериленд), ръководен от големия теоретик на конфликта Джон Бъртън и възприета като базова от академичната и политическата общност. Класически пример за този тип конфликти е например израело-палестинският. Такъв тип междудържавно противоречие, според мен, е и това между Р С Македония и Р България. И то още дълго време ще продължава, въпреки договора.

Според водещите световни изследователски центрове над 60% от конфликтите след Студената война са продължителни (protracted). Затова, при изследването на конфликти постепенно бе прието да се използва термина “управление на конфликт”, а не “уреждане”, “решаване” и пр. Струва ми се, че ако докторантът бе анализирал ситуацията в контекста на тази теоретична перспектива, това би го довело до други изводи и оценка на Договора от 2017 г.

Тези две бележки същевременно са и препоръки към Славенски, те не променят общата ми оценка за дисертацията.

12. Лични впечатления. Нямам лични впечатления след 2018 година.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Текущата политика е сложен и подлежащ на нови и последващи интерпретации процес. Пълното разбиране на продължителните конфликти изисква определена дистанция от време, за да бъдат схванати в своята дълбочина и хоризонт на развитие. В този смисъл препоръчвам след като измине определено време авторът отново да се върне към темата и отново да оцени ключовите тези и идеи развити в дисертационния труд по повод договора между България - РСМ от 1 август 2017 г. Геополитическото формиране на Западните Балкани след Студената война не е завършило окончателно и това дава основания за нови изследвания и оценки на политическите процеси, които протичат тук.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Убеден съм, че дисертационният труд *съдържа научни и политико-приложни резултати, които представляват важен принос в науката като отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.*

Безспорно за мен е, че Вл.Славенски **притежава необходимите** теоретични знания и професионални умения по научна специалност 3.3 Политически науки, а така също качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

С оглед гореизложеното убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“* на Владимир Бонов Славенски в област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.3.Политически науки, докторска програма “Политически науки”

21 декември 2025 г.

Рецензент:

Професор д.н. Румен Кънчев